

Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi*

The Role of Social Municipalism in Combating Poverty: Diyarbakır Metropolitan Municipality

Sema Yaşar**¹

Berivan Gürbüz²

¹ Department of Economics, Sırnak University, Sırnak, Turkey

² Master of Economics, Sırnak University, Sırnak, Turkey

Received: 24.06.2021

Accepted: 25.09.2021

This article was checked by *intihal.net*

Öz

Yoksulluk bugün tüm dünya ekonomilerinin üzerinde durduğu önemli bir sorundur. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde etkisi farklı boyutlarda yaşansa da çözülmesi gereken önemli ekonomik problemlerdir. Yoksullukla mücadelede merkezi yönetimlerin uyguladığı politikalar son derece önemlidir. Ancak son yıllarda sosyal devlet anlayışının yaygınlaşması ile yerel yönetimler olarak belediyelerin de önemli görevler üstlenmiş oldukları bilinmektedir. Sosyal belediyecilik kavramı ihtiyacı olanlara ekonomik destek sağlanması, sosyal sorunların ortadan kaldırılması, insanların huzurlu, güvenli bir refah ortamında yaşamalarının sağlanması noktasında ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla belediyelerin asli görevlerinin yanında sosyal belediyecilik ilkesi gereği yoksulluk sorunuyla mücadele politikaları ve uygulamaları da gündeme gelmektedir. Belediyeler yerel statüde olması sebebiyle halka yakınlığın getirdiği avantajı da kullanarak götürülen hizmetlerin geliştirilmesi ve pek çok alanda sosyal iyileştirmelerin yapılmasında daha etkin bir rol oynamaktadırlar. Bu nedenle bu çalışmada, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin yoksullukla mücadelede uyguladığı politikaları bütçe, faaliyet raporları, stratejik planlama raporları ve mali analiz raporları dikkate alınarak incelenmiştir. Yerel yönetimlerin pek çoğunda olduğu gibi Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde de yoksullukla mücadele konusunda yoksulluk oluştuktan sonra yapılan çalışmaların daha yoğun olduğu, ihtiyaç sahiplerine yönelik daha çok ayni ve nakdi yardımlar yapıldığı görülmüştür. Ayrıca yoksullukla mücadelede bütçeden yeteri kadar payın ayrılmadığı, yeterli düzeyde uzman personelin olmadığı, koordinasyon eksikliği ve dolayısıyla mücadelede verimliliğin istenilen düzeyde olmadığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele, Sosyal Belediyecilik, Sosyal Yardımlar, Sosyal Bütçe.

Abstract

Poverty is an important problem that all world economies are focusing on today. It is one of the important economic problems that need to be solved, although its effects are experienced in different dimensions in developed and underdeveloped countries. Policies implemented by central governments in the fight against poverty are extremely important. However, it is known that municipalities, as local governments, have undertaken important duties with the spread of the social state understanding in recent years. The concept of social municipality comes to the fore in providing economic support to those in need, eliminating social problems, and ensuring that people live in a peaceful and safe environment of welfare. Therefore, in addition to the main duties of the municipalities, policies and practices for combating the problem of poverty come to the fore in accordance with the principle of social municipality. Due to their local status, municipalities play a more active role in improving the services provided and making social improvements in many areas by using the advantage of being close to the public. Therefore, in this study, the policies implemented by Diyarbakır Metropolitan Municipality in the fight against poverty are examined by considering the budget, annual reports, strategic planning reports and financial analysis reports. As in many of the local governments, it has been observed that the efforts to combat poverty in Diyarbakır Metropolitan Municipality are more intense after the poverty has occurred, and more in-kind and cash aids are provided to those in need. In addition, it has been observed that there is not enough share from the budget in the fight against poverty, there is not enough expert personnel, there is a lack of coordination and therefore the efficiency in the fight is not at the desired level.

Keywords: Poverty, Combating Poverty, Social Municipality, Social Benefits, Social Budget.

Yaşar, S. & Gürbüz, B. (2021). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi. *Journal of Academic Value Studies* 7(2) 268-283. <http://dx.doi.org/10.29228/jav.51889>

* Bu çalışma, 9-11 Haziran 2021 tarihlerinde Bışek/Kırgızistan'da düzenlenen 2.Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri şeklinde sunulan ve kongre özet bildiri kitabında özeti yayımlanan çalışmanın detaylı olarak gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş halidir.

** E-mail: semayasar@sirnak.edu.tr (Corresponding author)

1. Giriş

Yoksulluğun etkisi ülkelere, bölgelere, ailelere ve hatta cinsiyetlere göre değişiklik arz etmektedir. Temelde yoksulluğun nedeni olarak ekonomik göstergelere bağlı gelir yetersizliği gösterilse de yoksulluğun giderek sosyal, siyasal ve psikolojik boyutlar kazanarak nedenlerinin de çeşitlenmiş olduğu ifade edilebilir. Yoksulluk genel olarak bireylerin yaşamlarını insana yakışır bir seviyede idame ettirebilmesi için gerekli gelirin olmaması olarak tanımlanabilmektedir. Yoksulluk küreselleşmeyle birlikte daha görünür bir düzeyde ortaya çıkmakta iken yoğunluğu, şiddeti ve boyutları sadece yerel düzeyde gözlenebilmektedir. Bunun için yoksullukla mücadelede devlet, sosyal devlet kapsamında gerçekleştirilen uygulamalarda ve politikalarda ana aktör olarak görülse de sosyal devletin paydaşları olarak belediyeler, il özel idareleri, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri de yoksullukla mücadele konusunda faaliyet gösteren kurumlardır.

Yerel yönetimler yoksulluğun yerelleşmesi sonucunda kentsel boyutuyla karşı karşıya kalmışlardır. Yoksulluğun yerelleşmesi ise son elli yıla dayanan, kentlere yönelen yoğun göç hareketleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Göçler neticesinde yoksulluk kendini kentlerde daha somut bir şekilde göstermiş, derinlik ve yoğunluk olarak üst seviyelerde yaşanmıştır. Somutlaşan yoksulluk gerçeği belediyelerin çözmesi gereken temel sorunlardan biri haline gelmiş ve zaman içinde yoksullukla mücadele adına mevzuat ve uygulamalar geliştirilmiştir.

Sosyal belediyecilik, belediyelere yüklenen klasik belediye fonksiyonlarının ötesinde, sosyal sorumluluk kapsamında sosyal sorunların çözümü adına da görevler yüklemektedir. Bu anlayış belediyenin sosyal işlevini yansıtmaktadır ve belediyeler söz konusu anlayış yoluyla sosyal sorunlara çözüm getirecek faaliyetler için bütçelerinden bir harcama yapmaktadırlar. Dolayısıyla sosyal bütçe adı altında belediyelerin bütçelerinden pay ayırma durumu meydana gelmektedir.

Yoksullukla mücadele konusunda sosyal belediyecilik anlayışı çalışmanın konusunu oluşturmakta iken, belediyelerin gelişen sosyal belediyecilik faaliyetleri ve yoksullukla mücadele anlayışı tanımlanarak belediyeler nezdinde uygulama alanlarının incelenmesi, yoksullukla mücadelenin asli görev olarak görülmesinin sağlanması çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın kapsamı sosyal belediyeciliğin yoksullukla mücadeledeki rolünün ele alınması noktasında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ile sınırlı tutulmuştur. Bu anlamda yoksulluğun getirdiği sosyal sorunların çözümü konusunda yapılan uygulamaları bir adım öteye taşıyan aynı zamanda geniş bir uygulama alanı bulan sosyal belediyecilik anlayışının ve bu anlayışın gerekliliğinin ele alınması, bunun yerel yönetimlerle ilişkisinin gösterilmesi, bu çerçevede yoksullukla mücadelede Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde ne gibi çalışmaların yapıldığı ve bu uygulamalara ayrılan bütçenin gösterilmesi çalışmanın önemini göstermektedir. Değerlendirme yapılırken belediye bütçeleri, mali analiz raporları ve faaliyet raporlarındaki harcama verileri ile stratejik planlama raporları baz alınmaktadır. Çalışmada yoksulluk, yoksulluğun tanımı ve kapsamı, yoksullukla mücadele yollarının yanı sıra sosyal belediyeciliğin tanımı, kapsamı ve işlevleri belediyelerin sosyal belediyecilik ile yoksulla mücadeledeki faaliyetleri üzerinde durulmaktadır.

2.Kavramsal Çerçeve Yoksulluk

Kavramsal çerçevede yoksulluk kapsamında öncelikle yoksulluğun tanımı ve türleri incelenecek olup ardından yoksulluğun nedenleri ve yoksullukla mücadele politikalarına değinilecektir.

2.1. Yoksulluğun Tanımı ve Türleri

Yoksulluk bugünün en önemli sorunlarından biridir. Dünya ülkelerinde küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla özellikle 1980'li yıllardan önce bilhassa dünya ölçeğinde iktisaden geri kalmış ve de az gelişmiş ülkelerin temel problemleri olarak meydana gelmekte iken 1980'li yıllar sonrası küreselleşmenin etkisiyle gelişmiş ülkelerin de ekonomilerinde büyük oranda sorun meydana getiren önemli bir mesele haline gelmiştir. Ancak yoksulluğun boyutları ve oluşturduğu etkiler ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir (Altay, 2007: 349). Dolayısıyla tüm ülkelerin yoksulluğu aynı boyutlarda yaşadığını söylemek mümkün değildir.

Yoksulluk karmaşık ve çok boyutlu bir kavram olduğu için net bir tanımının yapılması oldukça güçtür. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve işgücü piyasa yapılarının farklı olması, sosyoekonomik ve kültürel yapılarının değişiklik arz etmesi gibi sebepler yoksulluğun ortak bir çerçeve altında tanımlanmasını güçleştirmiştir (Yıldırım, Doğan ve Topçuoğlu, 2011: 26). Yoksulluk kavramı genel olarak temel insani ihtiyaçların karşılanamamasını ifade etmektedir. En genel ifadeyle yoksulluk insanca bir yaşam için gerekli olan en temel kaynaklardan, olanaklardan yoksun olma hali olarak tanımlanabilmektedir. Yaşamın idamesi için; beslenme, barınma, giyinme, sağlık harcamaları ve eğitimin yanı sıra

bireysel, toplumsal, ekonomik ve kültürel tüketimler gereklidir. Bu bağlamda yoksul, temel ihtiyaçlarını minimum düzeyde karşılayamayan kişi olarak tanımlanabilir.

Yoksulluğun ilk anlamlı tanımı Seebom Rowntree tarafından 1901 yılında yapılmıştır. Rowntree'ye göre yoksulluk; bireyin gelirinin asgari yaşam düzeyinin sağlanması için gerekli olan giyecek, gıda, sağlık vb. fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasına yetememesi olarak tanımlanmıştır (Rowntree'den Aktaran Dumanlı, 1996: 7). Lipton (1997), yoksulluğu tüketim yaklaşımını baz alarak tanımlamaktadır. O'na göre özel tüketimdeki yetersizliklerden kaynaklı belli bir düzeyin altındaki tüketim harcamaları yoksulluğun tanımındaki faktörler olarak ifade edilmektedir. Drewnowski (1977) ise yoksulluğu bireylerin ve hane halklarının yaşamlarının devamı için gerekli olan gelirin eksikliği ve toplam gelirden yoksun olma olarak tanımlamıştır. Genel olarak bakıldığında yoksulluk maddi nitelikteki kaynaklara ulaşamamanın yanında üretim faktörlerinden mahrumiyet ve asgari yaşam standardının sağlanmasına yarayan gelirden yoksun olma durumudur (Aktaran Aktan, 2002: 3). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere yoksulluk gelir veya tüketim odaklı değerlendirilebileceği gibi kişisel bir değerlendirmeye tabi tutularak, tamamen sübjektif bir yaklaşımla da açıklanabilmektedir.

Yoksulluğa yönelik mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk ve insani yoksulluk kavramları mevcuttur. Mutlak yoksulluk, hane halkı ya da bireylerin asgari yaşam düzeyini sağlamak adına gerekli olan barınma, giysi, ısınma ve sağlık hizmetlerini karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır (Erdem, 2006: 321-365). Temel ihtiyaçların yoksunluğunun yanında sosyal, ekonomik ve psikolojik etkilerinin denkleme dahil olmasıyla yoksulluk farklı bir boyut kazanmaktadır. Sosyalleşen insanı baz alarak; farklı toplumsal sınıfların sahip olduğu asgari gelir seviyesinden ziyade gelirin ve sosyal refahın farklı dağılımı ise göreceli yoksulluk olarak tanımlanabilmektedir.

İnsani yoksulluk kavramı, asgari yaşam koşulları için gereken temel ihtiyaçların karşılanmasıyla birlikte bireylerin mutlak yoksulluk sınırının altına düşmemesi; bireylere 'insani' ve 'tahammül edilebilir' yaşam koşullarının sağlanması için gerekli olan eğitim, sağlık ve istihdam olanakları gibi kriterlerin sağlanması durumunun ölçülmesi olarak tanımlanmaktadır (Aksan, 2012: 13). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 2009 yılına kadar yoksulluğu açıklamak için İnsani Yoksulluk Endeksini kullanırken 2010 yılında kullandığı endekse çok boyutlu bir bakış açısı getirerek yoksulluğu ölçmek için Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksini kullanmaya başlamıştır. Yoksulluk olgusu gelişmiş ülkelerde üç başlık altında ele alınmaktadır. Bu başlıklar sağlık imkanlarına ve sağlıklı içme suyuna erişemeyen nüfus yüzdesi ile sağlıklı beslenemeyen beş yaş altı nüfus yüzdesi ortalamaları olarak sıralanabilir. Söz edilen başlıklar sosyal ve ekonomik imkânlardan yoksun olma kavramını ön plana çıkarmaktadır (Aktan, 2002).

Yeni yoksulluk kavramına göre yoksulluk olgusu sadece ekonomik sıkıntının getirdiği bariyerleri içermemekte aynı zamanda sosyal, kültürel ve siyasal alanlardan ve toplumun fırsatlarından dışlanmayı da kapsamaktadır (Shekhar Jha, 1994: 65). Neo-liberal politikalar tüketimi desteklediğinden tüketim, toplumunun oluşumunun itici gücünü oluşturmaktadır. Bu açıdan yeni yoksulluk sorunu neo-liberal politikaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yeni yoksulluk hem bireysel bazda hem de toplumsal bazda tehdit unsurları oluşturmaktadır (Karakaş, 2010: 8-9).

Yoksulluğun kentsel olmayan alanlarda yaşanmasına yönelik geliştirilen bir nitelendirme kırsal yoksulluk olarak tanımlanmaktadır. Bu farklılıklar kırsal kesimde meydana gelen olguların yoksulluk bazında kentlerden farklı olarak tanımlanmasına sebep olmaktadır. Kırsallığın ölçütleri yerleşim büyüklüğü ölçeği, nüfus yoğunluğu ölçeği, hizmetlere erişim, çevresellik, toprak kullanım biçimi ve çok yönlü sınıflandırma olarak sıralanabilir. Buna göre kırsal yoksulluğun görünüşleri ortaya konmuştur (Chapmann, 1988: 2-4).

Okidegbe (2001) kırsal yoksulluğun nedenlerini; kamu olanaklarına erişim kısıtlılığının olması, topografik ve fiziksel koşulların zorluğu nedeniyle iletişimin ve ulaşım hizmetlerine erişimin kısıtlı olması veya söz konusu hizmetlerin yüksek bedellerle olması, düşük ekonomik işlevler, temel geçim kaynaklarının hayvancılık, tarım ve el sanatlarıyla sınırlı olması, kişi başına düşen gelirin düşük düzeylerde olması, eğitim, sağlık, internet, yol, elektrik gibi olanaklara erişim için altyapıların gelişmemesi, çiftçilerin kısıtlı imkânlar sebebiyle geleneksel yöntemlerle tarım yapması, düşük verim, tarım ve hayvancılık ile uğraşan kesimin eğitimsiz olması, ülkede yaşanan siyasi dalgalanmalar ve iç çatışmalar olarak sıralamıştır.

Tarımsal kesimin yoksulluğu olarak ifade edilen kırsal yoksulluk ise; az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tarımsal sektörlerin çözülmesi, bu sektörde çalışan kesimin işsizliğe düşmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Tarımsal yoksulluk kapsamına giren kesimler ise; küçük çiftçiler, tarımda ve tarım dışı çalışan işçiler, çobanlar, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkla uğraşanlar, kırsal kesimde yaşayan işsiz gençler, kadınların hane reisi olduğu aileler, savaş, iç çatışma ya da ekonomik sıkıntılardan dolayı açlıkla mücadele edenler olarak sıralanabilir (Juanah, 2005: 24).

Kent; daimi sosyoekonomik gelişme içinde olan ve toplumun, iskan, iletişim, ulaşım, barınma, istihdam, dinlenme, kültürel eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, tarımsal üretimin ve tarımsal kesimin az bulunduğu, kırsal kesime nazaran daha yoğun nüfuslu yerleşim birimi olarak tanımlanabilmektedir (Keleş, 1998: 21). Kentsel yoksulluk ise, kentsel nüfusun, sosyoekonomik, kültürel, tarihi ve coğrafi bazda birçok nedene bağlı olarak asgari bir geçim standardını sağlayabilmesi için yeterli düzeyde imkanlara ve kaynaklara ulaşamaması olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kentsel yoksulluğun küçük, orta ve büyük ölçekte toplumsal sorunlara yol açan bir durum meydana getirdiği ifade edilmektedir (Kurşuncu, 2006: 18).

Kentler sunmuş oldukları sosyal, ekonomik ve teknolojik açıdan avantajlar sebebiyle göçe açık bir nitelik kazanmaktadır. Bu sebeple nüfusu yoğun bir şekilde artan kentlerde sosyal ve ekonomik açıdan pek çok sorun meydana gelmektedir. Genel itibarıyla kentsel yoksulluğun nedenleri; yetersiz ve düzensiz gelir, adaletsiz gelir dağılımı, sağlıksız barınma koşulları, nüfus yoğunluğuna bağlı olarak gerçekleşen yetersiz ve kalitesiz kamu hizmeti, sosyal güvenlik ve hukuksal güvenceden yoksunluk, yoksul kesimin karar alma süreçlerine katılım sağlayamaması olarak sıralanabilir.

2.2.Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Politikaları

Yoksulluğun tanımı hususunda ortak bir görüşün bulunmaması yoksulluğun boyutunun belirlenmesini de güçleştirmektedir. Yoksulluğun ortaya çıkış şekli ve hangi şartlar altında oluştuğu, yoksulluğun nedenleri konusunda değişiklikleri de beraberinde getirdiği için oldukça önemlidir. Yoksulluk dil, din, ırk, eğitim ve gelir düzeyine göre değişiklik göstermekle beraber siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerden de etkilenmektedir. Buna bağlı olarak yoksulluk olgusu ekonomi, yoğun nüfus, eğitim, insan hakları, sağlık ve göç, istihdam vb. faktörlere göre de değişik boyutlarda yaşanabilmektedir. Hızlı nüfus artışı bilhassa az gelişmiş ülkelerde kronik hal alan yoksulluğun ana nedeni olarak görülmektedir. Artan nüfus baskısı ülkedeki özellikle kentlerdeki hayat koşullarını olumsuz etkilemektedir. Nüfus artışı yoksulluğun nedeni olarak gösterilebilirken aynı zamanda sonucu olarak da ifade edilebilecek bir özellik arz etmektedir. Ayrıca çevre tahribatının ana ekseninde de yoksulluk olgusunun yer aldığı ifade edilebilir.

Yoksulluk ve eğitimin birbirine paralel ve yakın ilişkili olduğu belirtilmektedir. Yoksulluğun önemli nedenlerinden biri olarak görülen gelir dağılımı eşitsizliğinin de bireylerin eğitimi, nitelikli ve çok yönlü olup olmadıklarına göre değişebildiği ifade edilmektedir (DPT, 2007: 64). Eğitim ve yoksulluk arasında ters ilişkinin olduğunu bu durumda eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk oranının azaldığını söylemek mümkündür.

Sağlık ve yoksulluk arasındaki ilişki incelendiğinde ise kısır bir döngünün varlığından bahsetmek mümkündür. Yoksulluk, sağlık koşullarının bozulmasının önemli nedenlerinden biri olarak gösterilebilmekte iken bozulan sağlığın ise yoksulluğa neden olduğu ifade edilmektedir. Bireysel açıdan bir değerlendirme yapıldığı zaman özellikle alt gelir grubuna dahil olanlarda sağlık problemlerinin meydana gelmesi yoksulluğu derinleştirebilmektedir. Sağlık sorunları neticesinde tedavi süreci, ilaç yükü, hastalığa bağlı olarak iş verimliliğinde azalma ve düşük ücretlere maruz kalma gibi durumlar sebebiyle sağlık sorunları yoksulluğa neden olabilmektedir. Ayrıca toplumda dezavantajlı grup içerisinde değerlendirilen yaşlılar, kadınlar, işsizler, çocuklar, engelliler, tek ebeveynli aileler de içerisinde bulunmuş oldukları yoksulluk sebebiyle yoğun sağlık sorunları ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

Yoksulluğa sebep olan unsurlardan bir diğeri de göçlerdir. Yoksulluk ve göç arasında sosyal, ekonomik ve mekânsal anlamda çok boyutsal bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Göç hareketlerinin pek çok nedeni olmakla beraber yoksulluğun göç hareketleri üzerinde kırdan kente göçü artırıcı etkinin yanı sıra göçü engelleyici bir etkisi de bulunmaktadır. Kırdan yaşayan düşük gelirli kesim hayat koşullarının daha iyi olduğunu düşündüğü kente göç ederek kentsel dinamiklerin işleyişinin de sekteye uğramasına neden olmaktadır. Kentler aldıkları yoğun göçlere paralel olarak yoksullaşma sürecine girebilmektedir. Ayrıca kırsal kesimde yoksul olarak nitelendirilebilen topraksız çiftçilerin ve günlük yevmiye ile çalışan tarım işçilerinin göç maliyetlerini karşılayamayacak durumda olmaları söz konusu kesimin göçten en az fayda sağlayan kesim pozisyonuna gelmelerine neden olmakta ve dolayısıyla da kırdan kente göçü engelleyici bir durum meydana getirebilmektedir.

Yoksulluk ile hane halkı yapısı arasında da önemli bir ilişki mevcuttur. Ancak yapısal olarak hane halkının büyüklüğü ile yoksulluk ilişkisinin netlik kazandığını söylemek mümkün değildir. Türkiye’de en düşük yoksulluk oranlarının tek kişilik hane halklarında olduğu, bağımlı çocuğu olan hane halklarının bağımlı çocuğu olmayana göre daha yoksul oldukları, çocuk sayısı açısından değerlendirildiğinde ise iki, üç ya da daha fazla çocuğu olanların tek çocuğu olanlara kıyasla daha yoksul oldukları belirtilmiştir (Yaşar ve Taşar, 2019: 129). Dolayısıyla ülkelere ve nüfus yapılarına göre yoksulluk olgusunun değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Yoksulluk ve istihdam arasındaki ilişki çalışan yoksullar, iş aradıkları halde iş gücü piyasasına müdahil olamayanlar ve işsizler olmak üzere farklı şekillerde incelenebilmektedir. İşsizlik gelir kaybı olarak ele alındığından işsizlik oranları yoksulluk hakkında bilgi vermektedir. İşsizliğin süresi, işsizlik sigortasının varlığı/yokluğu, düşük ücretler işsizlik ile yoksulluk arasındaki ilişkileri etkileyen etmenlerdendir. Buna ek olarak kriz dönemlerinde işsiz kalan ve sosyal güvenlik sistemine dahil olamayan bireyler yoksulluk ile aniden karşılaşmaktadırlar (Şenses, 2009: 164-170). Hane halkı yapısı ve yoksulluk arasındaki ilişkide olduğu gibi istihdam ve yoksulluk ilişkisinin de toplumdan topluma, ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür.

Yoksulluk sosyal dışlanma, gettolaşma, suça yatkınlık gibi pek çok toplumsal sorunlara da yol açmaktadır. Bu açıdan yoksulluk sadece gelir eşitsizliği olarak değerlendirilmemekte, siyasal, sosyal kültürel ve ekonomik fırsatların eşitsizliği olarak da dile getirilmektedir. Yoksulluğun çözülmemesi ya da azaltılmaması durumunda sosyal sorunlar kronik hale gelerek yaygınlık kazanacaktır (DPT, 2007: 2). Bu sebeple hem sosyo-ekonomik açıdan eşitsizliği giderebilmek hem de toplumsal huzuru sağlayabilmek adına yoksullukla mücadele konusu son derece önemli hale gelmektedir.

Yoksulluğun ortaya çıkması pek çok nedene bağlı olduğu için yoksullukla mücadelede ortaya konulan politika ve uygulamaların eşgüdüm içerisinde geniş kapsamlı olarak ele alınması gerekmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 1). Yoksullukla mücadele kapsamında pek çok araç kullanılmakla beraber ele alınan yaklaşımlar dolaylı ve doğrudan mücadele yaklaşımları olmak üzere iki başlıkta toplanabilir (Çınar, 2015: 95). Yoksullukla mücadelede kullanılan yaklaşımdan ziyade hedeflenen amaç, yoksulluğun toplumdaki şiddetinin düşürülmesi, insana yakışır bir ortamın oluşturulması ve yoksulluğun toplumsal görünürlüğüne azaltılması çok daha önemli olmalıdır (Ertem, 2015: 145).

Yoksullukla doğrudan mücadele yöntemlerinde, ekonomik program ve projelerin yoksulluğa doğrudan çözüm olması beklenmektedir. Bunun için de aynı ve nakdi yardımlar başta olmak üzere; vergi, sosyal güvenlik, eğitim, sosyal yardım ve asgari ücret gibi enstrümanların yoksullukla doğrudan mücadelede araç olarak kullanılması gerekmektedir. Gıda ihtiyacı olana aynı yardım, eğitim ihtiyacı olana eğitim desteği ve hasta olan yoksula da sağlık desteği doğrudan verilmektedir (Ertem, 2015: 146). Bu sebeple doğrudan mücadele araçları ile kişiye özgü mücadele yöntemleri kullanılarak yoksullara direkt ulaşım sağlanması mümkün olmaktadır.

Dolaylı mücadele yöntemlerinin temel amacı ekonomik büyüme ve kalkınmanın gerçekleşmesini sağlayarak toplumsal refahın artırılması, gelir dağılımında adaletin sağlanması ve bunlara bağlı olarak da yoksulluk oranlarının minimum düzeye çekilmesidir. Dolaylı mücadele yöntemi kapsamında yoksullara aynı ve nakdi yardım destekleri yapılmamakta, ekonomik faktörlerin yoksulluğu çözmesi beklenmektedir. Ekonomik büyüme ve toplumsal kalkınmanın yoksulluğu azaltması öngörülmektedir (Gündoğan, 2008: 49).

Yoksullukla mücadele kapsamında her ne kadar merkezi yönetim ilk sırada yer alsada son yıllarda kamu yönetiminde yaşanan gelişmeler ve değişikliklere bağlı olarak yerel yönetimler bilhassa belediyeler yoksullukla mücadele kapsamında önemli görevler üstlenmiştir. Belediyelerin yoksullukla mücadele rol almasının nedenleri; yoksulların demokratik haklarını kullanmalarını sağlamak ve böylece demokratik bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmak, merkezi yönetimin belirli nedenlerle pasif kaldığı durumlarda aktif rol alarak sorunların çözülmesini sağlamak, yoksullukla ilgili farkındalık oluşturabilmek amacıyla dayanışma ve yardımlaşma ağlarının güçlendirilmesini sağlamak şeklinde sıralanabilmektedir (Önen, 2010: 68). Bu nedenler incelendiğinde belediyelerin bu faaliyetleri tüzükler, yönetmelikler ve ilgili mevzuatlara dayanarak sosyal belediyeçilik ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri ifade edilebilir.

3.Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Sosyal Belediyeçilik Kavramı ve Yoksullukla Mücadele

Sosyal devlet, farklı sosyal refah düzeylerine sahip vatandaşların arasında ortaya çıkan farklılıklardan kaynaklanan sorunları gidermeyi ve bilhassa düşük gelirlili ya da hiç geliri olmayan kesimin sosyo-ekonomik durumlarını düzeltmeyi hedefleyen bir modeldir. Ayrıca yoksulları, yardıma ve bakıma muhtaç kişileri korumak ve özellikle bu kesime yönelik çeşitli hizmetleri sunmak için sosyal kurumları tesis etmek, koruyucu ve önleyici politikalar aracılığıyla toplum sorunlarını gidermeye çalışmak, çeşitli baskılar içerisinde bulunan kişi ve grupları korumak da bu modelin önemli amaçlarındandır (Seyyar, 2002: 496). Bu durumda sosyal devlet, toplum içerisinde adaleti sağlayabilmek adına dezavantajlı kesimlerin sosyal koruma, sosyal güvenlik ve sosyal yardım taleplerini yerine getirmekle mükelleftir.

Devlet ihtiyaçların karşılanması ve hizmetlerin yerine getirilmesini merkezi idare ve yerel idareler olmak üzere iki yönetim düzeyinde sağlamaktadır. Yerel yönetim birimlerinin en önemli halkası olan belediyelerin görev ve sorumlulukları 5393 sayılı kanunun 14.maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre belediyenin görevleri, "Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi

sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır” ifadesiyle belirtilmiştir (5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005: Madde 14). Dolayısıyla belediyeler sosyal hizmet ve yardım başlığı altında yoksullukla mücadele politikaları uygulayabilmektedirler.

Belediyeler, kendi sınırları içerisinde yaşayan halkın sorunlarıyla ilgilenmektedir. Belediyelerin ilgi alanlarına giren söz konusu sorunlar; gelir düzeyi düşük olan insanlar, istihdam sorunu, dilenmek, suçluluk ve buna benzer problemler, ayrıca belediyelerin sorumlu oldukları sınırlar içerisinde oluşan doğal afet mağduriyetleri, insan ve çevresel sebeplerden dolayı karşılaşılan sorunlar ile yaşlı, çocuk ve engellilerin karşılaştıkları problemler şeklinde sıralanabilmektedir (Ateş, 2009: 92).

Sosyal belediyecilik; yerel yönetim birimlerine sosyal işlerde planlama ve düzenleme yetkisi veren, bu perspektifte kamu harcamalarını sosyal bütçe başlığı altında sağlık, eğitim, çevre alanlarını içine alacak şekilde iyileştirmeler yapmaya yönlendiren, düşük gelire sahip alt kesim gruplarına yardımların gerçekleştirilmesi, toplumsal sınıflar arasında sosyal adalet ve sosyal dayanışmanın sağlanması ile sınıflar arasında sosyal iletişimin, etkileşimin sağlanması için sosyo-kültürel faaliyetlerin adına sosyal politikalar üretmeyi göz önünde bulunduran, toplumun tüm kesimlerine yönelik sosyal güvenlik ve sosyal refahlarını güçlendirmeye yönelik yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevlerini veren bir model olarak tanımlanmaktadır (Akdoğan, 2011: 44). Sosyal belediyecilik faaliyetlerinin uygulanabilmesi için belediyelerin bunun için bir bütçe oluşturması son derece önemlidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal bütçe kavramı ortaya çıkmaktadır.

Sosyal bütçe, klasik devlet bütçesi uygulamalarından farklılık gösteren bütçe türlerinden bir tanesidir ve toplumdaki dezavantajlı kesimlere yönelik konut, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamaları alanındaki iyileştirmeleri amaç edinmektedir (Şeker, 2011: 22). Bu bağlamda sosyal bütçe gelir dağılımı adaletini sağlamanın bir aracı olarak görülmektedir. Sosyal bütçe, sosyal devletin bir aracı olarak vatandaşların sosyal refahlarını artırarak yaşam standartlarını yükseltmek için kullanılan önemli bir argümandır. Bu yüzden sosyal bütçe sadece belli bir kesime değil toplumun tüm tabanına hizmet edecek şekilde oluşturan bütçe şekli olarak tanımlanabilir. Sosyal bütçe 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu içerisinde olan mali saydamlık ve hesap verilebilirlik ilkelerine de uyumluluk göstermektedir.

Bütçe, kanunlarla düzenlenmektedir. Sosyal bütçe genel bütçenin eki olarak düzenlemeye tabi tutulmaktadır. Dünyada en çok bilinen sosyal bütçe örneği Fransız bütçesidir (Şeker, 2011: 22). Sosyal bütçe, sosyal harcama yapan kurum ve kuruluşların bütçeleri toplanarak oluşturulmaktadır. Sosyal bütçe hem inceleme hem de hazırlanış bakımından mali şeffaflık ilkesi gereği fonksiyonel sınırlamaya tabi tutulmaktadır. Sosyal bütçeye ayrılan ödeneklerin kullanılması ve denetlenmesi önem arz etmektedir. Türkiye’de bütçenin denetimini Sayıştay üstlenmektedir. Sayıştay genel bütçe içerisinde yer alan sosyal bütçenin denetimini performans ve yargısal denetimi içerisinde yapmaktadır. Bütçe devletin oluşturduğu sosyal politikalara paralel ve uyumlu olmak zorundadır. Harcama boyutuyla performans esaslı olma ve stratejik planlamaya uygunluk bütçenin zorunluluklarıdır (Deles, 2010: 7). Sosyal bütçe, bütçenin hazırlanması ve uygulanması aşamasında temel ilkelere bağlı kalınarak hazırlanmalı ve asıl bütçeye ek oluşturmalıdır. Ayrıca sosyal harcamaların yoksul insanlara yönelip yönelmediği ve doğru yerlere ulaşıp ulaşmadığı konusu son derece önemlidir. (Erdoğan, 2008: 107). Sosyal bütçede sosyal harcamaların ilgili kesime doğru bir şekilde ulaşması sosyal devlet anlayışı açısından bir başarı olarak değerlendirilebilmektedir.

Sosyal harcamalar fonksiyonel olarak sosyal ihtiyaçları karşılama ve sosyal sorunlara çözüm getirme olarak iki başlık altında incelenmektedir. Sosyal ihtiyaçlar, bireylerin içinde bulunduğu toplumun geleneksel standartlarını paylaşma hakkına, yeterliliğine veya katılımına vurgu yapan, göreceli bir çerçevede ele alınmaktadır. Sosyal devlet anlayışında, sosyal ihtiyaçlar ihtiyaç kavramı içerisinde tasarlanıp uygulamaya konulmak için değerlendirilmiştir. Bu nedenle de bireysel ihtiyaçlar toplumsal ihtiyacın önemli bir bileşeni şeklinde ifade edilmektedir (Özbaran, 2004: 53). Yoksulluğun azaltılması, sosyal dışlanmanın önlenmesi, eğitim ve sağlık hakkından yararlanma, yaşlılar ve engellilere yönelik hizmetler, işsizliğin önlenmesi gibi uygulamalar ise sosyal sorunlara çözüm getirme anlayışı kapsamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda sorunları çözmeye yönelik temel politikalar ise, adaletli gelir dağılımının sağlanması, yoksullukla mücadele, istihdam oluşturma ve dezavantajlı grupların korunması olarak sıralanabilmektedir (Buğra ve Keyder, 2006: 9).

3.1. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri

Belediyelerin toplum içerisinde etkin ve önemli bir konuma gelmesi Cumhuriyet dönemiyle birlikte düzenlenen ve 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 1580 sayılı yasa ile olmuştur (<http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>). 1580 sayılı yasa ile belediyelere geniş yetkiler verilmiş olsa da kaynak yetersizliklerinden dolayı bu kurumlar görev ve yetkilerini etkin biçimde yürütememiştir. 1950’li yıllardan itibaren yaşanan hızlı nüfus artışı, kentlere kayan yoğun göç gibi nedenler belediyelerin kaynaklarını kentsel alt yapı sorunlarına yöneltmiş, kentin sosyo-kültürel yönüne istenilen ölçüde önem verilmemiştir (Ersöz, 2011: 144-145). Sosyal, ekonomik ve siyasi olarak değişimlerin yaşandığı 1960’lı ve 1970’li yılların siyasal ortamı, toplumcu belediyecilik anlayışının oluşmasına ortam hazırlamıştır.

Toplumcu belediyecilik anlayışı yeni belediyecilik hareketi ya da diğer adıyla demokratik belediyecilik hareketi olarak tanımlanmaktadır (Güler, 2009: 125-126). 1980’li yıllarda yerel yönetimlerin üstlendiği roller değişim geçirmeye başlamıştır. Merkezi yönetim tarafından belediyelere ayrılan bütçedeki pay artırılmış, yerel özerklik, küreselleşme olgusu, yerelleşme politikaları, yerel yönetim ve Avrupa Birliği’nin yerindelik ilkesi yerel yönetimleri etkileyen unsurlar olarak belirtilmektedir (Toprak, 2009: 14). Belediyeler sosyal devletin ilkesi olarak sosyal politika üretmek, sosyal yardım uygulamalarını genişletmek, sosyal hizmeti tabana yaymak için bütçelerinden daha çok pay ayırmışlardır. Bu anlamda sosyal yardımlar nicelik ve nitelik bakımından değişim geçirmeye başlamıştır (Çelik, 2010: 69). Sosyal belediyeciliğin temelleri her ne kadar 1990’lı yıllarda atılmışsa da 2000’li yıllarda değişen ve küreselleşen dünyadaki gelişmelere paralel olarak farklı bir anlama bürünmüş buna bağlı olarak belediyeler hizmet alanlarını genişletmişlerdir (Ersöz, 2011: 144-145).

Yerel yönetimlerin maddi durumu yeterli olmayan insanlara yönelik çalışmalar yapması yararlı ve etkileyici kararlar verip bu kararları uygulaması, belediyelerin kuruluş felsefeleri ile doğru orantılıdır. Demokratik yapıdaki yerel yönetimler farklı ekonomik düzeylerdeki insanlar arasındaki adaletsizlikleri gidererek, siyasal, sosyal ve kültürel kodları iyileştirerek ve yerel demokrasiyi güçlendirerek ilgili faaliyetleri gerçekleştirmektedirler (Smith, 1996: 163). Belediyelerin, yoksulluğa karşı mücadeledeki rolü ve sosyal yardım sağlama konusundaki başarısı, yoksulluk probleminin hafifletilmesinde ve çözülmesinde önemli bir etkisi vardır. Birleşmiş Milletler yoksullukla mücadelede belediyelerin rolünü ve işlevlerini şu şekilde ifade etmiştir (Hazman, 2010: 145):

- Sosyal hizmetler konusunda belediyelerin değeri merkezi otoriteler tarafından bilinmeli ve yerel yönetimlere, belediyelere, kent olarak yoksul bireyleri azaltmaya yönelik verilen imkanlar fazlalaşmalıdır.
- Yerel yönetimlerin yoksulluk ile mücadele edebilmesi ve bu konuda başarı sağlaması için geniş yetki ve inisiyatif verilmelidir.
- Merkezi yönetimin yanında yerel yönetimlerin de sosyal politika üretme uygulamasının yolu açılmalıdır.

Türkiye özelinde yerel yönetimler köy, il özel idaresi ve belediyeler olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeler Kanunu da tıpkı Belediyeler Kanunu gibi sosyal belediyeciliğe zemin hazırlamaktadır. Buna örnek olarak kanunun 7. Maddesinin (v) bendine göre belediyelerin görevleri “...yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kursları açmak, işletmek ve işlettirmek...” şeklinde belirtilmiştir. Bu iki kanuna göre hem belediyeler hem de büyükşehir belediyeleri toplumdaki dezavantajlı kesimlere yönelik her türlü hizmeti götürebileceklerdir (Ateş, 2009: 92-95). Ayrıca 1580 sayılı kanunun belediyelere yüklediği sosyal sorumluluklar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Aileleri olmayan, sokakta kalan çocukları, akli dengesi yerinde olmayan insanları, kazaya veya çevresel mağduriyete uğramış bireyleri korumak ve gözetmek,
- Maddi imkânları olmayan yoksul ailelere, öksüz, yetim, kimsesiz olan çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek (sağlık, beslenme, barınma, giyinme, eğitim) gibi imkânlar sağlamak,
- Yetimhane yapmak,
- Kalacak yeri olmayan insanlara, kimsesiz olan bireylere istihdam sağlamak. Çocuk ve kadınları korumak,
- Ucuz belediye meskenleri yapmak,
- Alt gelir grubundaki vatandaşların konut ihtiyaçlarını sağlamak,

- Fiziksel ve zihinsel özü olan insanlara sosyo-kültürel alanda ücretsiz imkânlar tanımak, belediyelerin hizmet verdiği birçok işletme alanlarında engellilerin de çalışmasına olanak sağlamak,
- Toplum için okuma alanları açmak, kütüphaneler kurmak,
- Bölgenin ihtiyaçlarına göre tesisler açmak ve işletilmesine olanak sağlamak,
- Sosyal ve kültürel anlamda oluşumlar içerisinde bulunarak halk sinemaları, tiyatrolar, halk müzeleri gibi yerler açmak ve işletilmesine olanak sağlamak,
- Engelli bireyler için meslek edindirme kursları açmak.

Sosyal belediyeçilik anlayışının getirdiği sorumluluk ve görevlerin çeşitliliği, yoğunluğu, faaliyetlerin verimliliği belediyelerin yetki alanını kapsayan bölgenin coğrafi, demografik ve kültürel faktörler çerçevesinde farklılık göstermektedir. Akdoğan'a (1999) göre belediyelere yüklenen sosyal belediyeçilik anlayışının getirdiği görevler; sosyal kontrol ve rehabilitasyon, sosyalleştirme, yönlendirme ve rehberlik, yardım etme, gözetme ve yatırım olarak sıralanmaktadır. Ateş'e (2009) göre ise; devletlerin sosyal hizmet birimlerinin devletin ürettiği sosyal politikalar yoluyla yaşam şartları iyi olmayan, engelli kişiler gibi yardıma muhtaç olan insanlara onları rencide etmeyecek, kırmayacak bir şekilde çevreleri ile uyumlu bir yaşama devam edebilmeleri için sağlanan tüm yardımların yapılmasını sağlamaktır.

Toplumun yardıma ihtiyacı olan kesimlerine, daha iyi şartlar ve imkanlar sağlamak amacıyla gerçekleştirilen sosyal hizmetler; çocuklara yönelik eğitim hizmetlerinin sağlanması, beslenme düzeninin oluşturulması, evi olmayan, sokakta yaşayan çocukların tekrar topluma kazandırılma çalışmalarının yapılması, küçük çocuklar için kreşlerin açılması, sağlık hizmetlerinin verilmesi ve çeşitli sosyal, kültürel alanda etkinliklerin gerçekleştirilmesi, kentlerde geçim sorunlarından dolayı gerçekleşen göçlerin en az seviyeye indirilmesi, yaşam standartlarının artırılması, yerel yönetimlerle ortak çalışarak gerekli önlemlerin alınması, mevcut olan sosyal hizmetler kavramının geliştirilmesi ve toplumsal ilerleme sağlanarak yeni sosyal hizmet imkanlarının oluşturulması şeklinde sıralanabilmektedir.

3.2.Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin Yoksullukla Mücadele İçin Sunduğu Sosyal Belediyeçilik Hizmetleri

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, sınırları içerisinde yoksullukla mücadele kapsamında kadınlar, çocuklar, engelliler, yaşlılar vb. dezavantajlı kesimlere yönelik politikalar uygulamaktadır. Belediyenin yoksullukla mücadele adına yaptığı sosyal yardımlar, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Sosyal yardımlar için belediyenin 2015-2019 yılları arası Faaliyet Raporu, Stratejik Planlama Raporları ve belediye yetkilileri tarafından verilen bu yıllara ait veriler kullanılmıştır.

Tablo 1. Yıllar İtibariyle Bütçe Gerçekleşmeleri (TL)

GİDER TÜRÜ	2016 YILI	2017 YILI	2018 YILI	2019 YILI
Personel Giderleri	78.062.292	81.849.392	88.782.744	113.158.530
S.G.K. Devlet Prim Giderleri	13.233.517	14.074.615	15.349.897	18.913.174
Mal ve Hiz. Alım Giderleri	230.355.244	293.949.097	396.115.586	408.112.526
Faiz Giderleri	1.147.568	527.293	427.888	403.975
Cari Transferler	21.408.705	23.285.801	25.727.300	27.980.358
Sermaye Giderleri	165.537.258	257.834.933	348.621.960	88.081.345
Sermaye Transferleri	1.800.000	2.000.000	1.325.000	200
Borç Verme	4.300.000	5.000.000	-	53.331.202
BÜTÇE GİDER TOPLAMI	515.844.585	678.521.133	876.385.378	709.981.312

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Bütçe ve Mali Gerçekleşme Tabloları (2016-2019) bilgilerinden derlenmiştir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 dönemi bütçe gider toplamı 2016 yılına kıyasla %69,89 oranında artış göstermiştir. 2019 yılı Faaliyet Raporu'nda yer alan bütçe gerçekleşmeleri incelendiğinde ise giderler arasında en yüksek

paya 408 milyon 113 bin TL ile Mal ve Hizmet Alım Giderinin hâkim olduğu görülmektedir. Bu rakamlar ışığında söz konusu belediyenin klasik belediyeçiliğe nazaran sosyal belediyeçiliğe daha az önem vermiş olduğu söylenebilir. Yoksullukla mücadele noktasında, cari transferler ve sermaye transferleri son derece önemli harcamalardır. Belediyenin 2019 yılı cari transferler için ayırdığı miktar 27 milyon 980 bin TL seviyesindedir. 2018 yılında bütçe uygulamaları gider tablosu içerisinde %15 oranında bir paya sahip olan sermaye transferlerinin ise 2019 yılı toplam bütçe giderleri içerisindeki payının %0,02 seviyesine gerileyerek ilgili yılın en düşük paya sahip harcama kalemi olduğu görülmektedir. Çıkan sonuçlarla birlikte yoksullukla mücadele kapsamında sosyal belediyeçilik vurgusunun yapıldığı çalışmaların yaygınlaştırılması gerektiği ifade edilebilir.

Tablo 2. Yıllara Göre Bütçe Giderlerinin Kurumsal Sınıflandırması (Bin TL)

Kurumlar	Bütçe ile Verilen				Harcanan			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
İskân ve Toplum Refahı	254,647	338,666	461,707	375,384	214,953	314,605	432,68	159,581
Sağlık	28,371	39,804	46,337	53,731	21,986	34,266	43,323	48,156
Dinlenme, Kültür ve Din	17,288	21,554	25,362	25,799	10,908	7,897	16,37	17,954
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım	32,148	35,106	35,965	39,072	25,707	26,694	28,797	28,738
Toplam	646,315	845,132	981,555	1.028.142	646,315	678,521	876,385	709,981

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Bütçe ve Mali Gerçekleşme Tabloları (2016-2019) bilgilerinden derlenmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere yoksullukla mücadele etmek için sosyal belediyeçilik vasfı ile yapılan en önemli faaliyetler “Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri” çatısı altında gerçekleştirilmektedir. 2019 yılı için Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri bütçe toplamı 28 milyon 738 bin TL’dir. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamalarının 2016-2019 artmış olsa da bu konuda harcanan miktarın bütçe ile verilen miktarın gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu durum Diyarbakır’ın yoğun nüfuslu, kompleks sorunlarının çözümünü engellemekle beraber yoksulluğun kronikleşmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu durumun kronikleşen yoksulluğa paralel olarak yoksullukla mücadele konusunda aşama kaydedilememesine sebebiyet verme eğiliminde olduğu yönünde bir yorum yapılabilir. Bu nedendir ki özellikle Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamalarının artırılarak kentte gözle görünür bir iyileşmenin sağlanmasının gerçekleştirilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Tablo 3. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin 2020 Yılı Bütçesi

Hizmet Türü	2020 YILI BÜTÇESİ
Genel Kamu Hizmetleri	199.106.361
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	57.658.000
Ekonomik İşler ve Hizmetler	190.342.000
Çevre Koruma Hizmetleri	133.856.000
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	514.528.639
Sağlık Hizmetleri	59.898.000
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	28.302.000
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	47.203.000

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Bütçe ve Mali Gerçekleşme Tabloları (2020) bilgilerinden derlenmiştir.

Diyarbakır Büyükşehir belediyesinin 2020 yılı bütçesi incelendiğinde yoksullukla mücadele kapsamında Sosyal

Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri altında gerçekleştirilen sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine ayrılan bütçenin 47 milyon 203 bin TL tutarında olduğu görülmektedir. Ancak spesifik olarak ayrılan tutarın yoksullukla mücadele adına hangi basamaklarda kullanıldığının tespiti yapılamamaktadır. Bütçeden ayrılan tutarın yoksullukla mücadele adına istenilen düzeyde olmadığı söylenebilir.

3.2.1.Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar

Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar başlığı altında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen ayni ve nakdi yardımlar, Ramazan ayı yardımları, engelli ve yaşlı hizmetleri, eğitim faaliyetleri, kadınlara yönelik hizmetler ile sağlık hizmetlerine yönelik yardımlar incelenmektedir.

Sosyal belediyecilik kapsamında, yoksullukla mücadele adına belediyeler yardıma ihtiyaç duyan alt gelir grupları için çeşitli uygulamalar yapmakta, projeler gerçekleştirmektedir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi de sosyal hizmet projeleri ile sosyal yardımları ihtiyaç sahiplerine yönelik ayni ve nakdi olarak gerçekleştirmektedir. Belediye tarafından verilen nakdi ve ayni yardımlar aşağıda sıralanmıştır (Diyarbakır Belediyesi Faaliyet Raporu, 2019):

- 2019 yılı içerisinde 194 ihtiyaç sahibine toplamda 31.068 adet yardım paketi ulaştırılmıştır.
- 2019 yılı içerisinde İkrâm çeşmeleri vasıtasıyla 392.600 ihtiyaç sahibine 80.300 adet çorba dağıtımı yapılmıştır.
- 2019 yılı içerisinde Hoşgeldin Bebek Projesi (kamu hastanelerinde doğum yapan annelere destek paketi) ile ihtiyaç sahibi annelere 21.772 destek paketi dağıtımı yapılmıştır.
- Taziye evleri hizmetlerinin yoksul ve dar gelirli ailelere yönelik gerçekleştirilmesi adına 130 adet taziye destek paketi dağıtılmıştır.
- Belediye ait giysi bankasından 2.116 ihtiyaç sahibi yararlandırılmıştır.
- Belediye tarafından Kart 21 Projesi'nin (sosyal yardım kartı) hayata geçirilmesi kapsamında 3.000 kart dağıtımı yapılması planlanmış ancak birimden kaynaklı planlama hatası sebebiyle proje uygulanamamıştır.
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, sosyal hizmet uygulaması olarak Ramazan ayı boyunca ihtiyaç sahiplerini destekleyecek şekilde iftar çadırları kurularak iftar yemeklerinin dağıtımını gerçekleştirmiştir. Belediye tarafından, 3 çadır kurularak 110.500 adet iftar yemeği dağıtımı yapılmıştır (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2019).

Yoksulluğa maruz kalan dezavantajlı gruplar arasında yaşlı ve engelli bireyler ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin dezavantajlı olan söz konusu kesime yönelik yapmış olduğu çalışmalar Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. 2019 Yılı İhtiyaç Sahibi Yaşlılara ve Engellilere Yönelik Verilen Hizmetler

Hizmet	Başarı Oranı	Hedeflenen	Gerçekleşen	Sebebi
Yaşlılara yönelik sağlık hizmetlerinin takibi ile sosyal etkinlikler düzenlenmesi	Yüksek	3	5	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
Yaşlıların evlerine ve kişisel bakımlarına yönelik temizlik hizmetlerinin yapılması	Düşük	100	7	İnsan Kaynakları Yetersizliği
Temizlik hizmeti sunulan hane sayısı	Düşük	360	137	İnsan Kaynakları Yetersizliği
Engelsiz yaşam atölyesinde, tekerlekli sandalyelerin bakım onarımının gerçekleştirilmesi	Yüksek	20	20	Gerçekleşti
Belirli gün ve haftalarda engellilere yönelik düzenlenen etkinlik sayısı	Yüksek	10	22	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
Engellilere yönelik şenlikte oluşturulan sosyal etkinlik kategori sayısı	Normal	10	8	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası

Düzenlenen etkinliklere katılan engelli sayısı	Yüksek	1.000	1.834	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
Sesli kütüphane kapasitesinin arttırılması için uygun hale getirilen materyal / faydalanan kişi	Düşük	70/100	0/9	İnsan Kaynakları Yetersizliği

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu (2019) bilgilerinden derlenmiştir.

Belediye tarafından engellilerin toplumsal hayatta görünür olması için erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik düzeylerinin arttırılması adına engelli servis araçlarının tahsisi ve hizmetlerin sürdürülmesi amacıyla Engelli Yaşam Merkezi'nde 1.848 servis yapılmış olup bu hizmetten 2.785 kişi faydalanmıştır. Bununla birlikte Engelli Yaşam Merkezi'nde atölye çalışmaları yapılmış olup 174 kişi yapılan çalışmalara katılım göstermiştir. Hizmet verilen kurumda engellilere yönelik danışmanlık hizmeti verilmiş ve 670 kişi de danışmanlık hizmetlerinden yararlanmıştır (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2019).

Belediyenin engelli istasyon sayılarını artırması, mevcut istasyonların bakımını gerçekleştirmesi ve belediyeye ait yapıların engellilere göre erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik olarak dizaynını yapması faaliyet raporlarında amaçlanmıştır ancak bütçe yetersizliğinden dolayı söz konusu hizmetler gerçekleştirilememiştir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2019). Engelli ve yaşlı vatandaşlara yönelik gerçekleştirilen hizmetlerin amaçlanan hizmetlere nazaran oransal olarak az olduğu söylenebilir. Belediyenin bu kesime yönelik hizmetleri hem çeşitlendirmesi hem de hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesi son derece önemlidir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından yoksullukla mücadele kapsamında eğitim çalışmaları ağırlıklı olarak kırsal kesimden göç edenlerin bölgeye sosyal ve ekonomik yönden adaptasyonlarının sağlanması ve bu kesimdeki bireylerin meslek edindirme kursları yoluyla istihdama katılımlarının sağlanması amacıyla yürütülmektedir. Belediye Meslek Edindirme Kurslarında çeşitli alanlarda eğitim verilmektedir. Bu eğitim programları bilgisayar işletmenliği, bilgisayarlı muhasebe, doğalgaz, sıhhi tesisatçılık, tekstil, web tasarım, aşçılık, otomotiv (araç bakım onarım) kuaförlük, cilt bakımı, halkla ilişkiler, İngilizce, autocad, diksiyon kurslarından oluşmaktadır. Bu kurslar Sümerpark Ortak Yaşam Alanı Meslek Edindirme Merkezi çatısı altında yürütülmektedir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2019).

Tablo 5. 2019 Yılı Yoksullukla Mücadele Kapsamında Verilen Hizmetler

Hizmet Türü	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı Durumu	Sebebi	
Lise ve üniversiteye hazırlık kursları ve hobi amaçlı eğitimlerin verilmesi	Özel yetenek sınavlarına hazırlık kurslarına kapsamında verilen eğitim türü sayısı	1	5	Yüksek	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Özel yetenek sınavlarına hazırlık kurslarına katılan kişi sayısı	70	80	Yüksek	Gerçekleştirildi
	Verilen Hobi kursu sayısı	5	6	Yüksek	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Hobi kurslarına katılan kişi sayısı	150	65	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Bilgi evi kütüphanesinden faydalanan kişi sayısı	180	134,3	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası

Milli Eğitim onaylı sertifikalı kursların açılması	Verilen sertifikalı eğitim sayısı	50	99	Yüksek	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Eğitilmeye katılan kişi sayısı	1,4	1,69	Yüksek	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
"Değerler" eğitimlerinin verilmesi	Verilen Değer Eğitim Sayısı	36	-	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Değer eğitimlerine katılan kişi sayısı	900	-	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Bilgi evi kapsamında düzenlenen Sosyal ve Spor etkinliği sayısı	15	18	Yüksek	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
Kent dokusuna uygun mesleki ve geleneksel el sanatları atölyelerinin açılması	Eğitim verilen atölye sayısı	6	22	Yüksek	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Katılım sağlayan kişi sayısı	80	90	Yüksek	Gerçekleştirildi

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu (2019) bilgilerinden derlenmiştir.

Belediye tarafından lise ve üniversite öğrencilerine yönelik hem sınavlara hazırlık hem de derslere destek amacıyla 13 derste branş ve 17 atölye oluşturulmuş ve atölyelerde verilen ders destek programlarına 2.510 çocuğun kayıt yaptığı belirlenmiştir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin genel olarak eğitim etkinlikleri incelendiğinde eğitim kurslarının çoğunlukla dezavantajlı kesimlere yönelik yapıldığı ve yapılan faaliyetlerin tatmin edici seviyede olduğu söylenebilir.

Sosyal hizmet ve yardımlar açısından kadınlara yönelik yapılan faaliyetler de son derece önemlidir. Dezavantajlı kesim kapsamına giren kadınlar sosyal devletin bir gereği sosyal politika uygulayıcıları tarafından göz önünde bulundurulmuş ve önemsenen kesimdir. Yoksullukla mücadele kapsamında belediyelerin öncelikli amaçlarından biri de kadınları işgücü piyasasına dahil etmek olmalıdır. Bu bağlamda, Tablo 6'da Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin dezavantajlı olan bu kesimde yönelik yapmış olduğu çalışmalar yer almaktadır.

Tablo 6. 2019 Yılı Yoksullukla Mücadele Kapsamında Kadınlara Yönelik Hedeflenen ve Gerçekleştirilen Yardımlar

Hizmet Türü	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı Durumu	Sebebi	
Kadın istihdamının sağlanması amacıyla açılan mesleki eğitim kurslarında danışmanlık hizmetinin verilmesi ve ilgili iş kolları ile görüşmelerin yapılması	Açılan mesleki eğitim kurs sayısı	12	12	Yüksek	Gerçekleştirildi
	Kurslar için yapılan saha çalışması sayısı	4	4	Yüksek	Gerçekleştirildi
	Saha çalışmalarında uygulanan anket sayısı	500	500	Yüksek	Gerçekleştirildi
Semt pazarlarında ve belediyelerin işletme alanlarında kadın kotası	Açılan stant sayısı	3	---	Düşük	Gereğe Bildirilmedi

uygulanması ve ev eksenli üretilen ürünlerin kolay pazarlanmasının sağlanması	Pazarıcı Kadın STK'ları ile yapılan görüşme sayısı	6	2	Düşük	Gerekçe Bildirilmedi
Kadın istihdamını destekleyen "Mor Bayrak" uygulamasının yaygınlaştırılması	Görüşme yapılan işletme sayısı	100	--	Düşük	Gerekçe Bildirilmedi
	Mor Bayrak verilen işletme sayısı	30	--	Düşük	Gerekçe Bildirilmedi
Kadın İstihdamını Geliştirme Merkezine (KİGEM) başvuran kadınların istihdamına yönelik çalışmaların yürütülmesi	Danışmanlık hizmeti sunulan kadın sayısı	180	160	Başarılı	Gerçekleştirildi

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu (2019) bilgilerinden derlenmiştir

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin yoksullukla mücadele kapsamında kadınlara yönelik yapmış olduğu etkinlikler incelendiğinde, yapılan çalışmaların istenilen düzeyin altında kaldığı görülmektedir. Eğitim kurslarına ağırlık verilmekle birlikte istihdamlarının sağlanması için yürütülen projelerin pasif kaldığı söylenebilir. Ayrıca Mor Bayrak hizmetine işlerlik kazandırılması, semt pazarlarında kadın emeğinin görünürlüğüne ve payının artırılması yapılması gereken öncelikli faaliyetler olarak değerlendirilebilir.

Belediyeler yoksullukla mücadele kapsamında dezavantajlı kesimler başta olmak üzere vatandaşlarına sağlık hizmetini sunmakla mükelleftir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından verilen sağlık hizmetleri anne-çocuk sağlığı, poliklinik hizmetleri, diş muayene hizmetleri, hasta nakil hizmetleri olarak sıralanabilir.

Tablo 7. 2019 Yılı Yoksullukla Mücadele Kapsamında Yürütülen Sağlık Hizmetleri

Hizmet Türü	Hedeflenen	Gerçekleşen	Başarı Durumu	Sebebi	
Ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin verilme sayısı	3.000	755	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası	
Poliklinik hizmetlerden faydalanan kişi sayısı	3.000	7	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası	
Hastalara diş muayene ve diş çekimi hizmetlerinin verilmesinden faydalanan kişi sayısı	200	135	Normal	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası	
Uzman reçetesi gerektirmeyen ilaç ihtiyaçlarının bedelsiz olarak karşılanması	İlaç desteği sunulan hasta sayısı	2.500	156	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
	Verilen ilaç sayısı	5.500	322	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası
Verilen hasta nakil hizmeti sayısı	50	52	Başarılı	Gerçekleşti	
Koruyucu halk sağlığı kapsamında eğitim materyallerinin oluşturulması eğitim seminerlerinin düzenlenmesi kapsamında yetişkinlere yönelik verilen eğitim sayısı	30	-	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası	
Gebe kadınlara süt verilmesi, sonrasında emzirme danışmanlığı hizmetinin sunulması kapsamında danışmanlık hizmeti verilen kadın sayısı	250	43	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası	
Gezici sağlık aracının temin edilmesi, kırsal mahallelerde öncelikli olmak üzere sağlık taraması, sağlık hizmeti ve eğitimlerin verilmesi kapsamında	17	1	Düşük	Birimden Kaynaklı Planlama Hatası	

çocuklara yönelik verilen eğitim sayısı				
---	--	--	--	--

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu (2019) bilgilerinden derlenmiştir.

Tablo 7’de yer alan yoksullukla mücadele kapsamında yürütülen sağlık hizmetlerine yönelik yardımların başarı durumları dikkate alındığında söz konusu yardımların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu hizmetlerden dış muayene hizmeti normal düzeyde bir başarı durumuna sahip iken hasta nakil hizmeti ise başarılı olarak değerlendirilmektedir. Diğer hizmetlerin başarı durumunun düşük seviyede kalması ise söz konusu yardımların yeterli düzeyde gerçekleştirilmediğini göstermektedir.

2019 Faaliyet raporları incelendiğinde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nin bu hizmetlerin yanı sıra düşük gelirli ve yoksul ailelere yönelik olarak defin ve cenaze hizmetleri sunmuş olduğu görülmektedir. Defin işlemlerini gerçekleştirilemeyen vatandaşlar için cenaze malzemelerinin temin edilmesi amacıyla 50 mahalleye 13 tane cenaze malzemesi yardımı yapılmıştır. Buna ek olarak 2572 kişi için cenaze nakil işlemleri gerçekleştirilmiştir. Belediye tarafından tarımsal kesimdeki yoksulluğu önlemek amacıyla çiftçilere organik sebze tohumu dağıtımı yapılmıştır. Ayrıca kooperatif üyelerine 70 kg organik sebze (salatalık, biber, domates, kabak, bamya, patlıcan, fasulye) tohumu dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak 73 çiftçiye, organik sebze üretiminde kullanılmak üzere, toplamda 23 bin kg organik solucan gübresi ile birlikte organik ürün yetiştiriciliği sertifikasına sahip 96 çiftçiye toplamda 11 bin 805 adet ceviz, badem, kiraz ve fıstık fidanı dağıtımı yapılmıştır. Bu fidanların dikilmesi ile Lice ilçesinde 350 dekarlık organik meyve bahçesi oluşturulmuştur. ‘Organik Tarımın Geliştirilmesi Projesi’ ile 200 çiftçiye 40 bin adet ceviz badem ve fıstık fidanı ile 20 bin litre organik gübre dağıtımı yapılarak çiftçi desteklenmiştir.

4.Sonuç

Yoksulluk ekonomik ve sosyal yansımaları olan ve bugün pek çok ekonominin önemle üzerinde durduğu bir sorundur. Ülkeden ülkeye ve hatta bölgelere göre farklılık gösterebilen yoksulluğun en yaygın nedenleri işsizlik, yetersiz eğitim ve sağlık hizmetleri, hanehalkı yapısı, özellikle kırdan kente gerçekleştirilen göçler olarak sayılabilmektedir. Yoksullukla mücadele noktasında sosyal devlet anlayışı gereği merkezi yönetimlerin faaliyetleri oldukça önemlidir. 1980’li yıllar itibarıyla gelişme gösteren ancak küreselleşmenin etkisiyle 2000’li yıllar itibarıyla de faaliyet alanı genişleyen yerel yönetimlerin yoksullukla mücadele konusunda etkinliklerini artırabilmek adına bütçeden ayrılan payları artırılmış ve böylece yoksullukla mücadele konusunda hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler birlikte faaliyet göstermeye başlamışlardır.

Yerel yönetim olarak belediyeler tarafından yoksullukla mücadele kapsamında sosyal yardımlar yapılmaktadır. Sosyal belediyecilik olarak değerlendirilebilecek bu faaliyetlerin ana amacı, yardımların planlı ve stratejik amaca yönelik yapılması, vatandaşların ekonomik yeterliliklerini destekleyerek yüksek refah düzeyine ulaşmalarını sağlamak ve sağlanan refahın sürekliliğini güvence altına almaktır. Yoksullukla mücadele kapsamında sosyal belediyecilik faaliyetleri olarak uygulanan hizmetler ve uygulamaların gününbirlik olmaması, belirli bir standart yakalayarak yoksulluk stratejisinin oluşturulması oldukça önemlidir.

Yoksullukla mücadelede sosyal belediyecilik rolünün ortaya konulması adına faaliyet raporları incelenen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nin yürüttüğü uygulamalar incelenmiştir. Bu anlamda belediye tarafından ihtiyaç sahibi dezavantajlı gruplara aynı yardımların yapılmasının yanında rehberlik hizmetinin sunulduğu, yardım yapılacak ihtiyaç sahibi yoksul kesimin sistemsal olarak tespit edilmesi adına faaliyetlerin gerçekleştirildiği, yoksulluğun yoğun olarak hissedildiği kesimlerden olan engelli kadın ve gençlere yönelik meslek edindirme kursları açma faaliyetlerinin yapılmış olduğu görülmektedir. Buna rağmen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nde yoksullukla mücadele için bütçeden ayrılan payın düşük seviyelerde olduğu ve bütçenin verimli kullanılması noktasında uzman eksikliği görülmüştür. Ayrıca belediyede koordinasyon eksikliği ve koruyucu önleyici çalışmalara ağırlık verilmemesi sebebiyle projelerde istenilen başarı oranının yakalanamadığı söylenebilir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, işsizliği azaltarak yoksulluğun istihdam kanalıyla giderilmesi hususunda kadınlar, gençler ve göçle gelen kesim için meslek edindirme kursları açmış, gıda ihtiyacını karşılayamayan vatandaşlar için de çorba dağıtımı yaparak yemek ihtiyacı kısmen de olsa gidermeye çalışmıştır.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nin yoksullukla mücadele konusunda gerçekleştirmiş olduğu bu faaliyetlerin yanı sıra daha verimli sonuçlar elde edilmesi adına yoksullukla mücadele sürecinin uzman personel tarafından yürütülmesi önemlidir. Bu sebeple belediye bünyesinde sosyal hizmet ve sosyal politika alanında çalışacak personel

sayısının yeterli düzeyde sağlanması gerekmektedir. Alt gelir gruplarına yönelik gıda güvencesi, sağlık hizmetleri, sosyal konut inşa edilerek yaşam standartlarının artırılması, gecekondulaşmanın yoğun olduğu semtlerin kentsel altyapılarının iyileştirilmesi, tarım kesimi yoksulluğunun önüne geçmek adına çiftçilerin ihtiyaç duyduğu noktalarda tohum, gübre, mazot gibi girdi desteklerinin sağlanması yoksulluğu önlemek adına yapılması gereken faaliyetlerdir. Ancak yoksulluk sorununu temelden çözebilmek adına yoksul kesimin istihdamının artırılmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması, genç işsizliğin azaltılmasına yönelik verilen eğitimlerin yanında gençlerin iş hayatına katılımlarının desteklenmesi, eğitim hizmetlerine erişimin sağlanması, tarım kesimi yoksulluğunu giderebilmek adına mevcut desteklerin yanı sıra çiftçilere yönelik eğitim desteğinin verilmesi son derece önemlidir. Ayrıca yoksulluğa maruz kalabilecek dezavantajlı kesimlerin başında gelen engellilerin ve kadınların yoksulluğunun azaltılması ve bu iki kesimin maruz kaldığı sosyal dışlanmanın minimize edilmesi için var olan uygulamaların işlerlik kazandırılması ve bu uygulamaların nicelik olarak artırılması gerekmektedir. Yoksullukla mücadele sürecinde sosyal yardımlara ihtiyaç duyan kesimin sağlıklı bir şekilde tespit edilerek toplanan verilerle bir veri tabanı oluşturularak yardımların profesyonel bir şekilde yürütülmesinin sağlanması bu anlamda uygulanacak olan faaliyetlerin daha verimli sonuçlar verebilmesi adına önemlidir.

Yerel yönetimlerin genelinde olduğu gibi Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde de yoksullukla mücadelede yoksulluk oluştuktan sonra yapılan çalışmalara ağırlık verildiği görülmektedir. Ancak önemli olan yoksulluğun oluşmasını engellemek için yapılacak koruyucu, önleyici çalışmalar olmalıdır. Bu anlamda yoksullukla mücadele kapsamında daha verimli sonuçların elde edilebilmesi için yoksulluk stratejisinin oluşturulması önem arz etmektedir. Belediye yönetiminin yoksullukla mücadele kapsamında yürütülecek çalışmalara bütçeden daha fazla pay ayırması da bu anlamda yadsınamayacak derecede önemlidir. Genel itibarıyla yoksulluk; boyutu, şiddeti ve derinliği açısından çok kapsamlı bir sorun olması sebebiyle çözümünü noktasında sadece belediyelerin faaliyetleri yeterli olmamaktadır. Bu amaçla devlet ile birlikte belediyeler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler de çalışmalar yürütmelidir. Ayrıca halk ile iş birliği içerisinde ortak çözüm üzerine gerçekleştirilen çalışmalar da bu anlamda son derece önemlidir.

Kaynakça

- Akdoğan, Y. (1999). Sosyal Belediyecilik, *İstanbul Dergisi*, art Sayısı.
- Akdoğan, A. (2011). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27:9-19.
- Aktan, C.Ç. (2002). Dünyada ve Türkiye'de İnsani Yoksulluk Yoksullukla Mücadele Stratejileri. *Hak- İş Sendikaları Konfederasyonu Yayını*.
- Aktan, C.C. & Vural, İ.Y. (2002) Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Öneriler, Yoksullukla Mücadele Stratejileri. *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*, Ankara.
- Altay, A. (2007). Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7(1):349.
- Ateş, H. (2009). Sosyal Belediyecilik, *Çerçeve Dergisi*, 88-95.
- Buğra, A. & Keyder, Ç. (2006). *Sosyal Politika Yazıları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Chapman, J.W. (1988). Learning Disabled Children's Self-Concepts, *Review of Educational Research*. 58, 3, 347-371.
- Çelik, A. (2010). Muhafazakâr Sosyal Politika Yönelimi: Hak Yerine Yardım, Yükümlülük Yerine Hayırseverlik, *İ.Ü Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 42(69).
- Çınar, H. (2015). *2000-2012 Döneminde Türkiye'de Yoksulluk ve Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik Sorunsalı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi.
- Deles, P., Mendoza, R.U. & Vergara, G. (2010). *Social Budgeting*.
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi (2020). *2015-2019 Yılı Faaliyet Raporları*, Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Dumanlı, R. (1996). *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*, DTP Uzmanlık Tezleri, Ankara.
- DPT, (2007). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2007-2013. Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Erişim Tarihi: 27.05.2021.

- Erdem, T. (2006). "Yoksulluk", Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler, Ankara: Lotus Yayınevi.
- Ertem, E.T. (2015). *Toplumsal Farklılaşma ve Türkiye’de Yoksulluk Sorununun Ölçümü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Erdoğan, M.M. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bütçe ve Gelişimi*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Ersöz, H.Y. (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- Güler, M. (2009). *Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine*, İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Gündoğan, N. (2008). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele, *Ankara Sanayi Odası Dergisi*, Ocak-Şubat.
- Güran, T. (2006). *Ekonomik ve Mali Yönleriyle Vakıflar-Süleymaniye ve Şehzade Süleyman Paşa Vakıfları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Hazman, G.G. (2010). Kamusal Etkililik Göstergesinin Seçilmiş Değişkenler Üzerindeki Etkilerinin OECD Ülkeleri Açısından Değerlendirilmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C. XII, S.II, 1-22.
- Juanah, M. (2005). The Role of Micro-financing in Rural Poverty Reduction in Developing Countries, *Wismarer Diskussionspapiere*, 8:24.
- Karakaş, M. (2010). Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2): 8-9.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Yayınevi.
- Kurşuncu, H. (2006). *Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Aziziye Mahallesi Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi.
- Okidegbe, N. (2001). *Rural Poverty Trends and Measurement*, The World Bank Rural Development Family Rural Development Strategy. Background Paper, New York.
- Önen, S.M. (2010). Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği, *Sayıştay Dergisi*, 79: 63-95.
- Özbaran, H. (2004). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Son Beş Yılına Harcama Türüne Göre İncelenmesi, *Sayıştay Dergisi*, 53.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Shekhar, Jha.H. (1994). *Culture of Poverty: A Sociological Study*, Varanasi: Ganga Kaveri Publishing House.
- Smith, B. C. (1996). Sustainable Local Democracy. *Public Administration and Development*, 16(2), 163-178.
- Şeker, M. (2011). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçeyi İzleme Rehberi*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- Şenses, F. (2009). Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toprak, D. & Şataf, C. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı, *Sosyal ve Beşeri İlimler Dergisi*, 1(1): 14.
- Yaşar, S. & Taşar, M.O. (2019). Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(38): 118-144.
- Yıldırım, A., Doğan, C. & Topçuoğlu, A. (2011). Türkiye’de 1980-2010 Yılları Arasında Uygulanan Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkinliği Üzerine Bir Analiz. Ekonomik Yaklaşım Kongresi, Ankara, Gazi Üniversitesi İktisat Bölümü, 1-20.
- http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2018/11/yerel_yonetimlerde_sosyal_butceyi_izleme_raporu.pdf. Erişim Tarihi: 09.05.2021.
- <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/hakkimizda/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismayi-tesvikfonu/> icerik, Erişim Tarihi: 03.05.2021.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>), Erişim Tarihi: 22.06.2021